

סיפורים על צמחים בסכנת הכחדה
אנטניטה והאירוס השחור
Antenita y la flor de iris negra: מקורית

כתבה ואיירה: סיסי לוזדה-גובילארד
תרגמה לעברית: ימית בר-לב
יועצת לשונית: ליאת לרנר
עורכים מדעיים: קטרינה סולן, זיוה פישר וסיסי לוזדה-גובילארד
עיצוב ועימוד: טינה וראנס

פורסם ע"י דפוס אוניברסיטת פרימורסקה
קופר | 2024 | www.hippocampus.si

© 2024 סיסי לוזדה-גובילארד

מהדורה דיגיטלית חינמית
<https://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-293-321-0.pdf>
<https://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-293-327-2/index.html>
<https://doi.org/10.26493/978-961-293-321-0>

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 194235907
ISBN 978-961-293-321-0 (PDF)
ISBN 978-961-293-327-2 (HTML)

סיפורים אלו העוסקים בצמחים בסכנת הכחדה מהווים אוסף
שהוא התוצאה הסופית של הפרויקט: "ספר ילדים כאסטרטגיה
לשימור צמחים", שהתחיל עם הרעיון לסיפור "אנטניטה
והאירוס השחור", עוד בשנת 2021. סיסי אסירת תודה לכל
המחברים והמאיירים של הסיפורים העצמאיים, וכן לאנשים
מ-COST Action CA18201 שתמכו בפרויקט ועזרו להוציאו
לפועל. כמו כן, היא מודה לכל חברי מעבדת ספיר על תמיכתם
ולחברתה, מישל טלאל, שסייעה בהגהה בשפה האנגלית. סיסי
מודה גם לבעלה האהוב על תמיכתו הבלתי מותנית בכתיבת
הסיפור והיא מקדישה את הסיפור לבנה הקטן והמתוק.

על המחבר/מאייר

Fotografia: Roni Gafny

סיסי לוזאדה-גובילארד, אקולוגית אבולוציונית, נולדה וגדלה בהרים הגבוהים של בוליביה. במשך יותר מעשור סיסי חוקרת צמחים ואת המאביקים שלהם במקומות כמו: בוליביה, גרמניה, צ'כיה וישראל. במהלך שהותה באוניברסיטת תל אביב בתקופת הפוסט-דוקטורט, בעת שחקרה את האירוסים האנדמיים היפים של ישראל, קיבלה את ההשראה לכתוב סיפור זה. כיום היא חיה בשוודיה ועובדת באוניברסיטת לונד על פרויקט משלה בנוגע לאינטראקציות צמחים-מאביקים בגבהים שונים באזורים הטרופיים של בוליביה. סיסי נלהבת מאוד מצמחים ועוסקת בתקשורת מדעית. ספר זה הוא הראשון מסוגו ומקווה לחנך ולשעשע את הילדים וההורים כאחד. סיסי אוהבת לאכול גלידה ולרקוד, לשחות מדי פעם ולשיר עם בעלה ועם בנה הקטן.

הערה מדעית

השם המדעי של האירוס השחור הוא אירוס הארגמן. מין זה אנדמי למזרח התיכון ושייך לקבוצה של מינים נדירים ויפים הנקראים בדרך כלל אירוסי ההיכל. האירוס השחור הוא פרח גדול מאוד, עד 50 סמ"ר, וצבעו משתנה מסגול כהה לכמעט שחור. מבנה הפרח מורכב משלושה עלי כותרת עליונים "זקופים" ושלושה עלי כותרת תחתונים "מופשלים" שעליהם כתם שחור. עמוד העלי יוצר מעין "מנהרה" מעל עלי הכותרת המופשלים מאחורי הכתם השחור. בניגוד לקרוביהם, אירוסי ההיכל אינם מייצרים שום צוף, אך הם תלויים במאביקים לצורך רבייתם, מכיוון שהם אינם מסוגלים להאביק את עצמם. הם מואבקים על ידי דבורי בר זכרים מסוג מחושית (Eucera), שהן דבורים יחידאיות שאינן מקיימות חיים קהילתיים. הן שוכנות בחורים מתחת לאדמה במהלך תרדמת החורף ומתעוררות בעונת האביב. הזכרים משתמשים בפרחי האירוס כמקלט לילה. לפני שקיעת החמה, זכרי הדבורים מחפשים מקום לישון בו ומתעופפים מפרח לפרח, וכך ככל הנראה מעבירים אבקה ומאביקים את הפרחים. כמו-כן, מחקרים הראו שזכרי המחושית מעדיפים לישון במנהרות הפונות מזרחה, מאחר שאלו פונות ישירות לשמש למוחרת בבוקר ומתחממות במהירות. חום מסייע לחילוף החומרים של זכרי הדבורים, ומאפשר להם לעוף מוקדם יותר בהשוואה לאלו שישנו בלילה על האדמה החשופה.

צילום: יובל ספיר (The bee)

צילום: סיסי לוזאדה-גובילארד (Sissi)

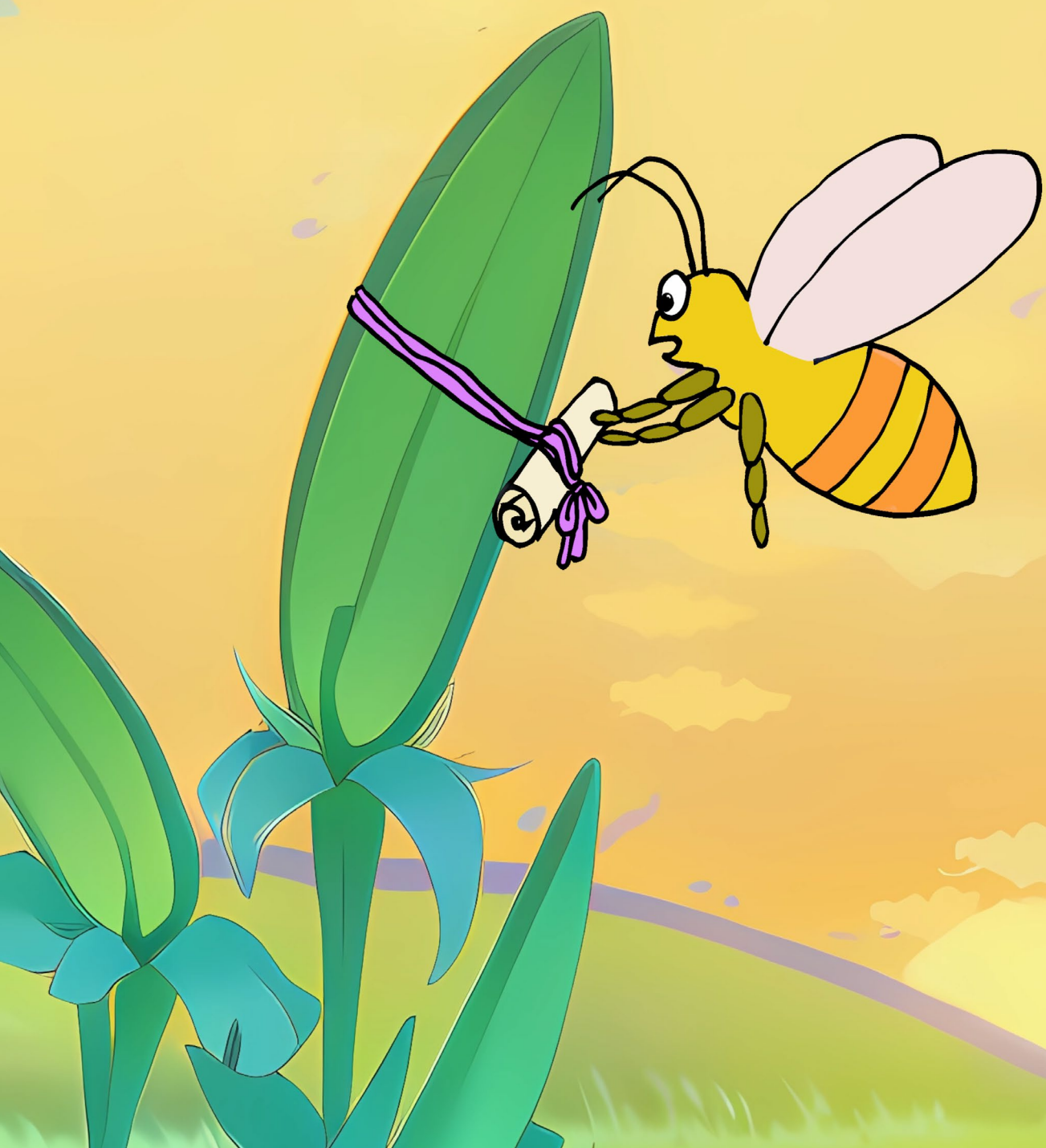

להתראות,
חבר יקר.

- הסוף -

אנטניטה סיים לקרוא את הפתק. דמעות נקוו בעיניו, אבל הוא היה מאושר על שהתאפשר לו לעזור לאירוס.

"גם אני אתגעגע אליך, חבר יקר" אמר והתעופף משם בתקווה לפגוש את הדור הבא של אירוסים שחורים וחברותיים שייצמחו בעונת האביב הבאה.

אנטוניטה היקה,
נפש
באביה האא,

חברק
אירוס.

אנטניטה היקה.

אם אתה קורא מכתב זה, זה מושג שחלק
ממני כבר איננו, אבל שזה חדש מתחיל.
היצינו לזמן נפלא יחד והפכנו לחברים
טובים. את עצמך אליך מאוד.
תודה לך על העבודה הקשה, לצורך מאירוס
לאירוס. בלכותך הצלחתי למצוא אבקה
מתאימה וליוצר פירות ולרעים. הודות לך
הלרעים שלי ינהטו ובאביה הבא כבר יצמיחו
אירוסים שחורים יפים וחדשים שאפשר
לבנות בהם את הילדה.
משחתי ואני תמיד נהיה אסירי תודה לך.

באהבה,
אירוס

הימים חלפו להם כך. אנטניטה חזר אל האירוס השחור כל ערב לפני השקיעה אחרי יום ארוך של חיפוש צוף, ואחרי שהקפיץ לבקר אצל מספר אירוסים שחזרים כדי להביא אבקה.

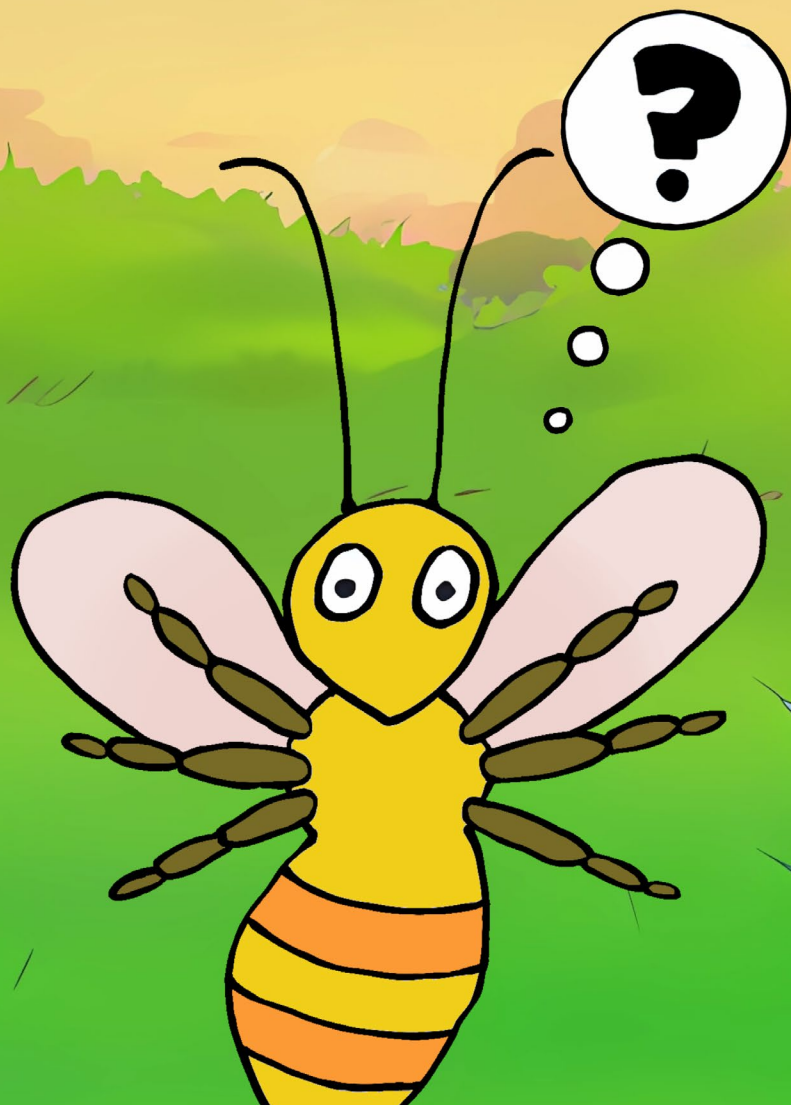
אנטניטה והאירוס השחור הפכו לחברים טובים.

באחד הימים אנטניטה רצה לספר לחברו על פרח חדש שגילה שלו צוף בטעם מיוחד. הוא חזר אל האירוס השחור, אבל הפעם לא מצא אותו.

במקומו הוא מצא פרח נבול עם פרי ובתוכו זרעים רבים.

הוא הבחין בפתק מחובר לפרי. הוא לקח אותו וקרא:

באחד הימים לאחר יום ארוך של
חיפוש אחר צוף...

אני סולח לך, אבל
לפני שתישן כאן...

זו אבקה.

"בוודאי! אני בהחלט יכול לעשות זאת" השיב אנטניטה ועף לדרכו.
אנטניטה ביקר אצל מספר אירוסים שחורים אחרים והעביר אבקה על גבו.
"אני מקווה שזה מספיק" הוא חשב.
אנטניטה חזר אל האירוס השחור. "הבאתי לך אבקה!" קרא בהתרגשות, וניער
את גופו בתוך כל שלוש המנהרות ליתר ביטחון.
"אני מקווה שזה בסדר" אמר אנטניטה,
"בבקשה, האם אני יכול לישון כאן עכשיו?"
"תודה על האבקה", הודה האירוס. "עכשיו אתה יכול לישון בפנים. ליל מנוחה,
קטנצ'יק."

באותו יום, אנטניטה לא הצליח להפסיק את מחשבותיו בנוגע לאירוס השחור שביקר ביום הקודם, ומאוחר יותר באותו יום החליט לחזור אליו.

"ברוך שובך, קטנצ'יק" אמר הפרח.

"אמממ, היי..." השיב אנטניטה. "אני...אממ...אני...אני באתי להתנצל. טעיתי בהתנהגות שלי כלפיך ושפטתי אותך כשלא ידעתי על סוג הגמול שאתה מציע. לא הייתי צריך לכעוס עליך, אני מצטער."

"זה בסדר, אני מקבל את ההתנצלות שלך" אמר האירוס השחור.

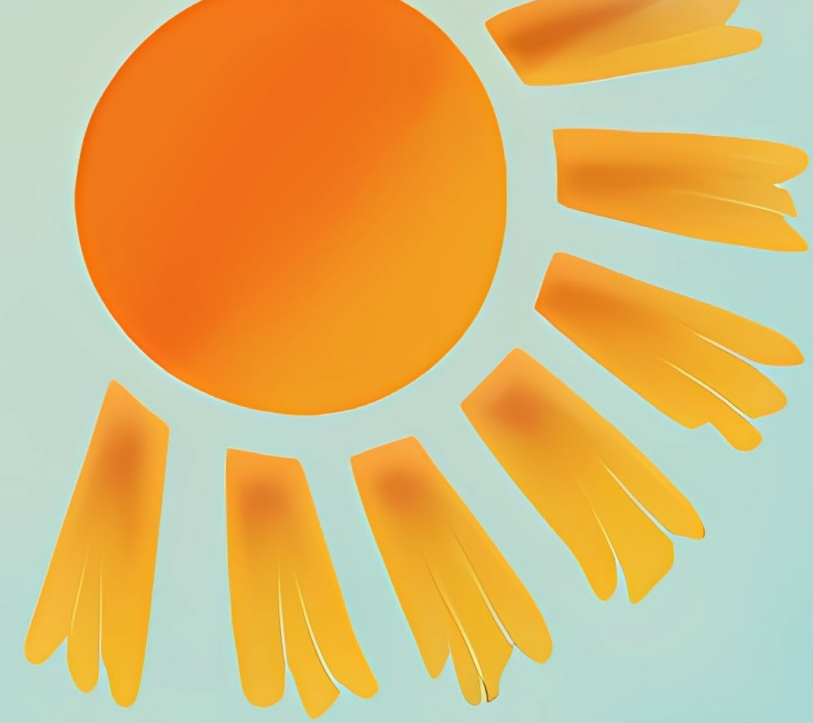
"האם אני יכול להישאר כאן הלילה?" שאל אנטניטה בקול שבור.

"כן, אתה יכול להישאר כאן הלילה, אבל לפני כן, אני מבקש שתתעופף לאירוסים שחורים אחרים ותביא לי את האבקה שאני צריך. יש לך עוד קצת זמן עד השקיעה."

ברוך שובך, קטנצ'יק.

אני מצטער.

"מחסה" סיים אנטניטה.
"בדיוק" אמר חכים.

"אתה יכול לבחור מבין שלוש המנהרות שבתוך הפרח, אני ממליצה להיכנס
לזאת שפונה לכיוון מזרח."
"מדוע?" שאל אנטניטה.

"המנהרה שפונה למזרח תקבל קרני שמש ישירות למחרת בבוקר", השיבה
אבי. "החום עוזר לנו להעלות את טמפרטורת הגוף ולהיות מוכנים לעוף מוקדם
יותר".

"הו... אני מבין" אמר אנטניטה, "ומה זה האבק הצהוב שנדבק אליי אחרי שאני
מוצץ צוף?"

"זו אבקה" אמר חכים. "אתה מבין, אנטניטה, הפרחים זקוקים לנו באותה מידה
שאנחנו זקוקים להם. הם מציעים לנו צוף, ובתמורה הם מצפים שנעביר את
האבקה שלהם לפרחים אחרים. ככה למעשה הפרחים מתרבים".

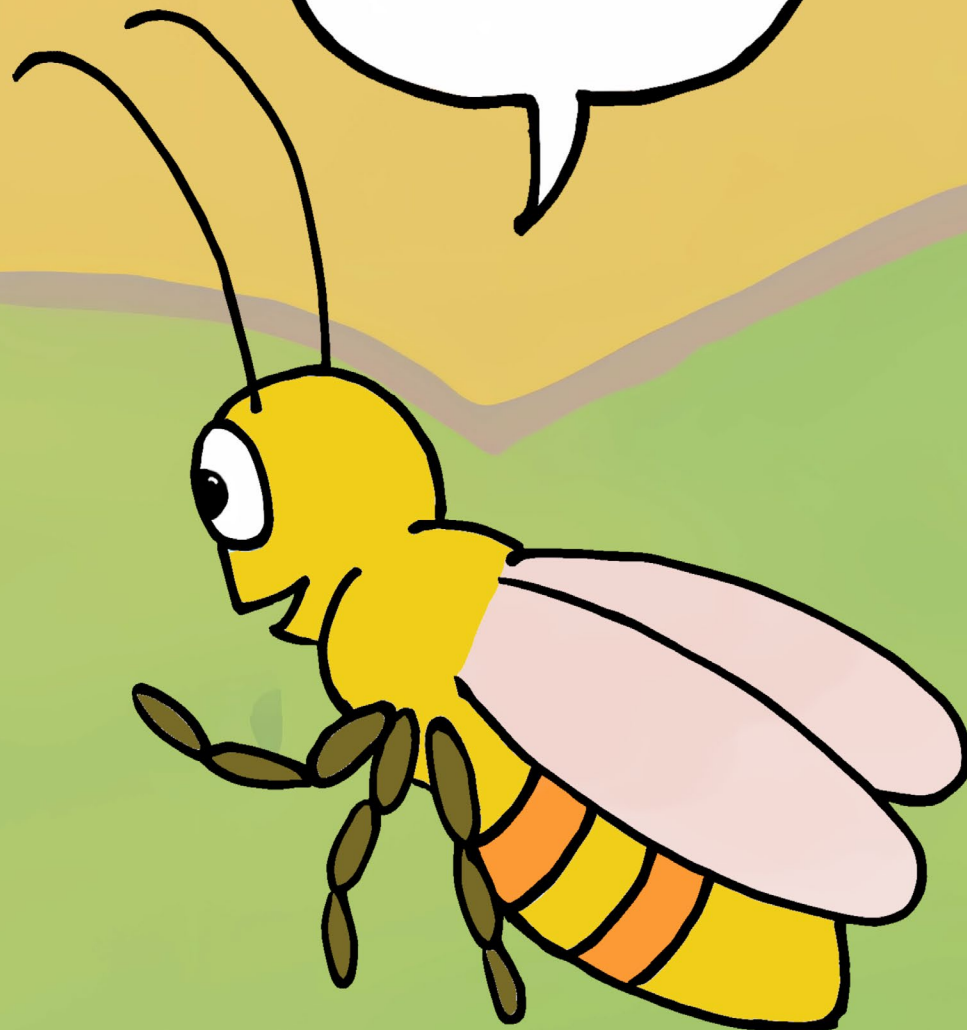
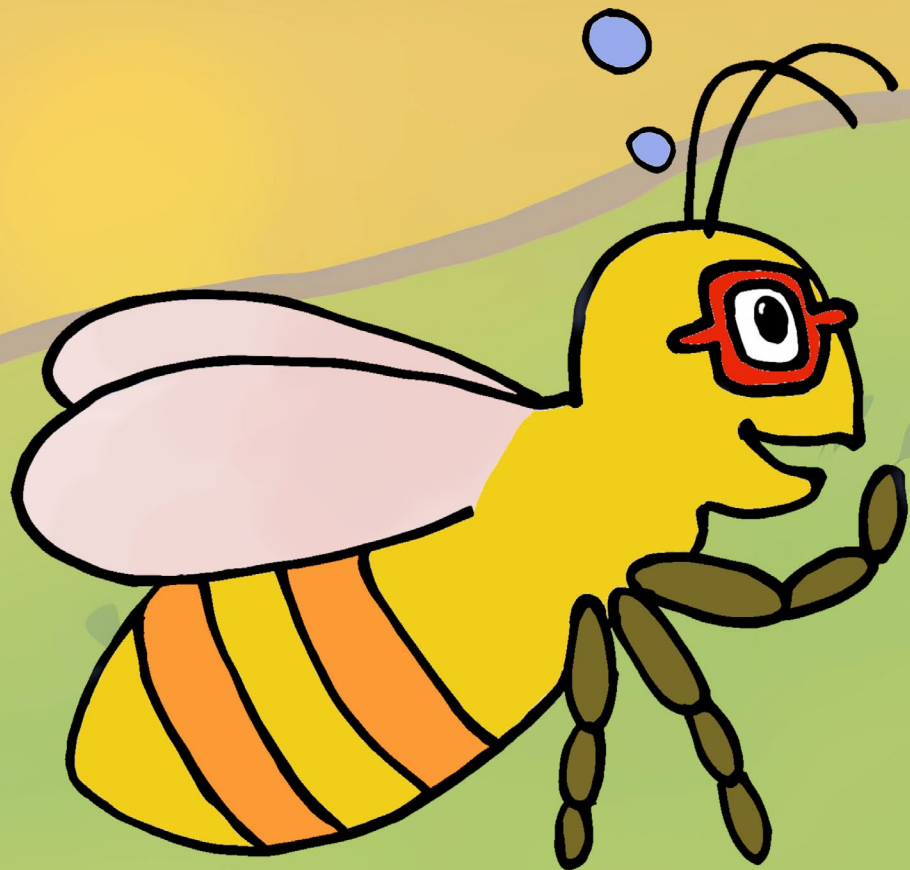
"אך כמו שאתה כבר יודע, "המשיך חכים, "לא כל הפרחים מציעים את אותו
גמול, כמו צוף. חלקם, כמו האירוס השחור, מציעים..."

אירוס
שחור

מה שחור?

"מה שחור?" שאל אנטניטה בבלבול.

"אירוס שחור" המשיך חכים. "אירוסים שחורים הם פרחים גדולים ויפים, בצבע סגול כהה, כמעט שחור, שמציעים לנו מחסה ללילה. האם לא ראית אותם בסביבה?"

"אממ...לא" שיקר אנטניטה, אבל הוא ידע בדיוק לאיזה סוג פרח התכוון חכים...

"האירוסים השחורים הללו אומנם אינם מציעים לנו צוף, אך במקום זאת, הם מציעים לנו מקום מחסה לבלות בו את הלילה", אמר חכים.

"כן!" התפרצה לדבריו אבי. "ויש להם אפילו כתם שחור שמסמן לנו את הכניסה למחסה."

למחרת בבוקר...

"אנטניטה, זה אתה?" שאלה אבי.

"מה קרה? אתה בסדר?" שאל חכים בעדינות.

אנטניטה התעורר, כבר היה מאוחר וכל הדבורים כבר התעופפו לחפש צוף.

"היי חבר'ה" השיב אנטניטה בעייפות.

"כן, אני בסדר, אבל לא ישנתי כל כך טוב" אמר אנטניטה בעודו תופס את ראשו.

"אתמול הייתי כל כך עייף עד שנרדמתי כאן על האדמה, ומאוחר יותר בלילה

התעוררתי כי היה קפוא. ממש רעדתי מקור, ועכשיו אני לא מרגיש כל כך טוב."

"אוי לא, לא טוב" אמר חכים, "האם לא מצאת אירוס שחור לבלות בתוכו את

הלילה?"

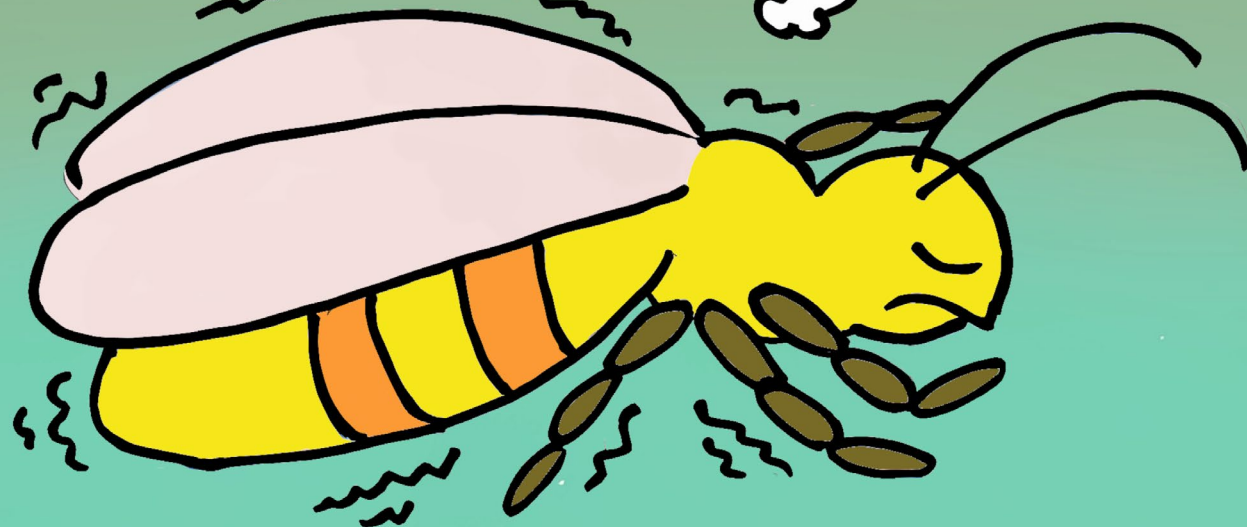
מה קרה? מה קרה?

למה לא ישנת בתוך
אירוס שחור?

אנטניטה,
זה אתה?

איזה קור! כל כך
קר לי.

הוא ניסה למצוא מקום לבלות בו את הלילה, אך לא הצליח למצוא כלום.

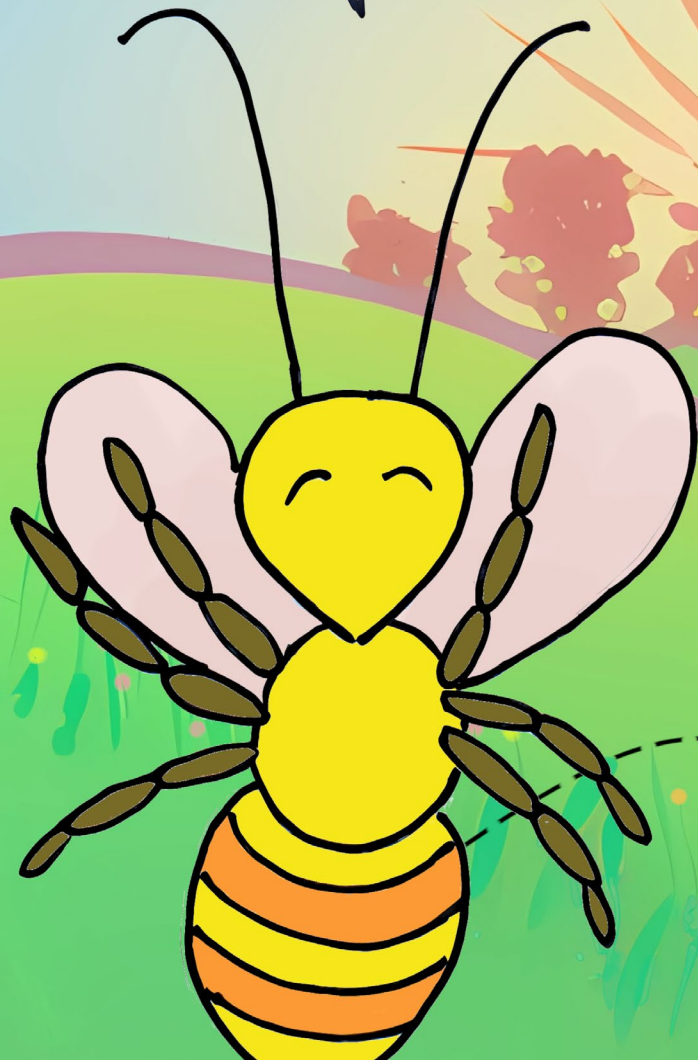
"אוי לא! אני כל כך עייף" הוא אמר.

"היכן החברים שלי, חכים ואבי?"

אנטניטה איבד את תחושת הזמן ואת חבריו הדבורים, ופתאום מצא את עצמו לבד וללא מחסה. לבסוף נרדם על האדמה החשופה.

השעות נקפו, השמש החלה לשקוע ואנטניטה היה מותש.
הוא לא ידע כמה זמן הוא כבר התעופף מפרח לפרח,
אבל הוא היה מוכן למנוחה.
"איפה אבלה את הלילה???" שאל את עצמו.
"אני רחוק מדי מהבית, אני חייב למצוא מחסה."

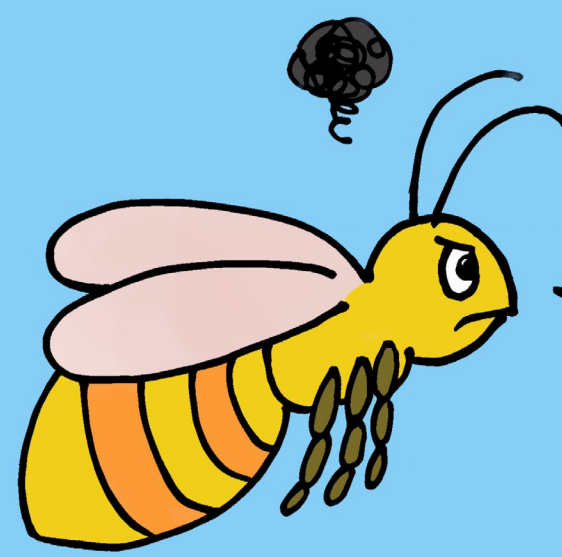
אני כל כך עייף. אני
צריך מקום לישון בו.

"אני לא כמו הפרחים האחרים" השיב הפרח. "אינני מייצר צוף, אבל אני יכול
להציע לך
סוג אחר של..."

"אין צוף?" אנטניטה קטע אותו, "איך ייתכן שאתה כל כך גדול ואין לך כלל צוף?
איזה בזבוז זמן מוחלט!"

אנטניטה התעופף הרחק מהפרח, כועס ומבולבל.
"תזדקק לי מאוחר יותר" אמר הפרח בחוכמה, אבל אנטניטה כבר נעלם.

אין צוף?
איזה בזבז זמן!

תזדקק לי מאוחר
יותר...

A cartoon illustration of a yellow and orange striped bee with large white wings, looking into a dark, circular opening in a purple flower. A speech bubble above the bee contains the Hebrew text 'איפה הצוף?'. A question mark is also visible on the dark interior of the flower.

איפה הצוף?

?

אנטניטה התעופף מסביב לפרח היפהפה. לפרח היו שלושה עלי כותרת זקופים
ושלושה נפולים עם כתם שחור ממש לפני הפתח. "זה חייב להיות כאן"
הוא חשב.

הוא נחת על אחד הכתמים השחורים ונכנס פנימה בסקרנות. לפתע,
שמע קול רגוע ורך:

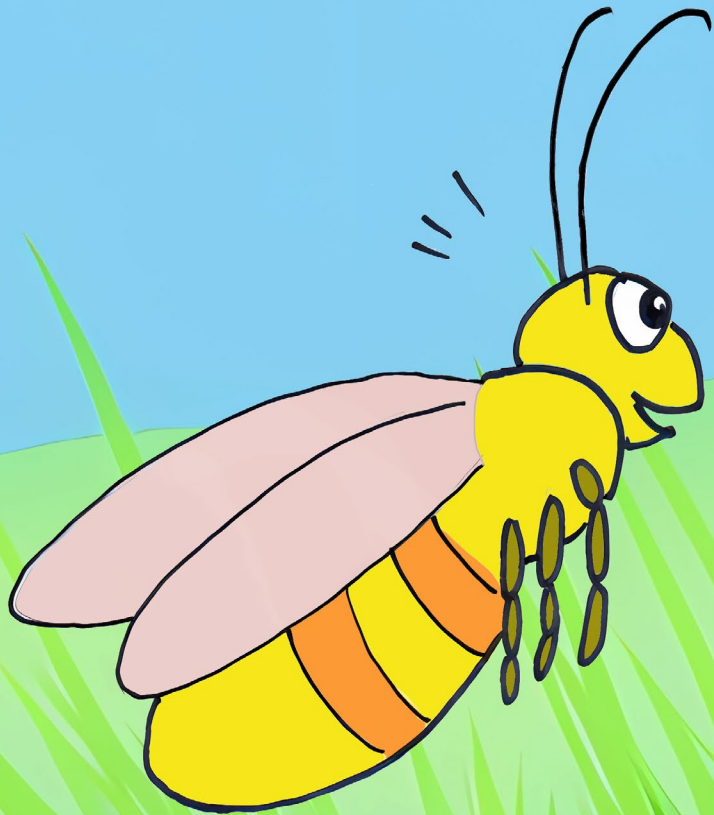
"שלום קטנצ'יק, הגעת מוקדם היום", דיבר הפרח בחביבות.

"מוקדם?" אנטניטה השיב, "מוקדם מדי למה? באתי רק לקחת צוף, היכן הוא?"

"האחד הזה היה ממש מתוק" הוא אמר. "אני בטוח אחזור לכאן מחר
בשביל עוד צוף."

אחרי שמצץ צוף מפרחים שונים, אנטניטה היה מכוסה באבק צהוב מוזר.
"אאאאויץ'... מה זה?" הוא תהה, "בכל פעם שאני מוצץ צוף אני מתכסה באבק
הצהוב הזה... אני אשאל אחר-כך את חכים, הוא בטוח ידע."
לפתע, אנטניטה הבחין בפרח גדול ויפה, סגול כהה, כמעט שחור.
"וואו!" הוא קרא, "אני בטוח שלפרח הגדול הזה יהיה המון צוף טעים."

וואו! איזה פרח
גדול! בטח יש לו
המון צוף!

שלושת החברים החלו יחדיו בחיפושם אחר צוף. אבל אנטניטה לא הצליח
לעמוד בקצב של האחרים והחליט להמשיך לעוף סביב לבדו.
"אשיג אתכם מאוחר יותר" אמר לאבי ולחכים.
"בסדר. תהנה!"

הוא התעופף סביב וחיפש את הפרחים הטובים ביותר.
חלק מהפרחים הציגו סימנים ברורים היכן לנחות ומהיכן להשיג צוף. פרחים
אחרים לא היו כל כך ברורים, אבל למרות זאת, טמנו בחובם צוף טעים.
אנטניטה היה כל כך מאושר בעוברו מפרח לפרח.

תראו את זה!
אני נכנס!

חכים

אבי

אנטניטה

אבי הייתה הנלהבת מבין שלושתם. היא יכלה להתעופף מפרח לפרח בלי להת-
עייף ולזכור בדיוק את המסלול כדי לחזור אליהם למחרת בבוקר. אנטניטה היה
הצעיר בחבורה. חיפוש צוף היה חדש בשבילו. זו הייתה הפעם הראשונה שלו
והוא היה נרגש מאד, סוף סוף הוא היה גדול מספיק כדי לחפש צוף לבדו!
הוא נענע את ראשו, ניקה את מחושיו הארוכים והיה מוכן לפעולה.
אנטניטה יצא מהחור שלו וראה נוף יפהפה של הרבה פרחים וצבעים.
"עונת האביב" הוא חשב, "העונה האהובה עלי בשנה."
"קדימה!" קראה בקול אבי, " אראה לך את הפרחים היפים ביותר."

אנטניטה,
התעורר!
האביב הגיע!

zzz

הרחק הרחק במזרח התיכון, הפרחים החלו מסמנים את סוף החורף.
דבורים קטנות התחילו להתעורר אחרי שנת החורף הארוכה.
"אנטניטה, התעורר!" אבי צעק דרך החור.
"אתה לא רוצה להישאר לבד, נכון?" אמר חכים.
חכים, אבי ואנטניטה חברים טובים.
חכים היה המבוגר מביניהם. היה לו הניסיון הרב ביותר בטיולים למרחקים
ארוכים, והוא
ידע היכן למצוא את הפרחים בעלי הצוף הטעים והמתוק ביותר.

סיפורים על צמחים בסכנת הכחדה

אנטניטה והאירוס השחור

כתבה ואיירה: **סיסי לוזדה-גובילארד**

תרגמה לעברית: **ימית בר-לב**
יועצת לשונית: **ליאת לרנר**

על סדרת הספרים "סיפורים על צמחים בסכנת הכחדה"

לפניכם ספר ילדים שהתעורר לחיים באמצעות מאמצי שיתוף הפעולה של COST Action ConservePlants. בהיותה מורכבת מחוקרים מסורים מאירופה ומחוצה לה, ConservePlants נמצאת בחזית ההגנה על מיני צמחים בסכנת הכחדה. החוקרים שלנו מחויבים, לא רק לעבודתם המדעית, אלא גם לשיתוף ידע עם אנשים מכל הגילים במיוחד עם ילדים ואיזו דרך טובה יותר לרתק מוחות צעירים מאשר באמצעות סיפורים.

באוסף זה, אנו גאים להציג סיפורים שובי לב בנוגע לצמחים בסכנת הכחדה, שהחוקרים הנלהבים שלנו כתבו באהבה. סיפורים אלה מציעים צוהר ייחודי לחייהם של הצמחים המדהימים הללו, ומספקים תובנות חשובות לגבי חשיבותם והאתגרים העומדים בפניהם. כל סיפור נועד לבדר ולחנך כאחד, לטפח אהבה לטבע ולקדם את שימורו.

הצטרפו אלינו למסע גילוי מרגש! נחקור את פלאי עולם הטבע באמצעות סיפורים אלו. הניחו לעצמכם לשקוע בסיפורים שובי הלב ובאיורים העשירים, שמפיחים רוח חיים בצמחים בסכנת הכחדה, וצאו למסע להגן ולשמור על המגוון הביולוגי המדהים בכדור הארץ שלנו!

זיוה פישר,
ConservePlants Action Chair

This publication is based upon work from COST Action CA18201 - An integrated approach to conservation of threatened plants for the 21st Century, supported by COST (European Cooperation in Science and Technology).

COST (European Cooperation in Science and Technology) is a funding agency for research and innovation networks. Our Actions help connect research initiatives across Europe and enable scientists to grow their ideas by sharing them with their peers. This boosts their research, career and innovation.

www.cost.eu

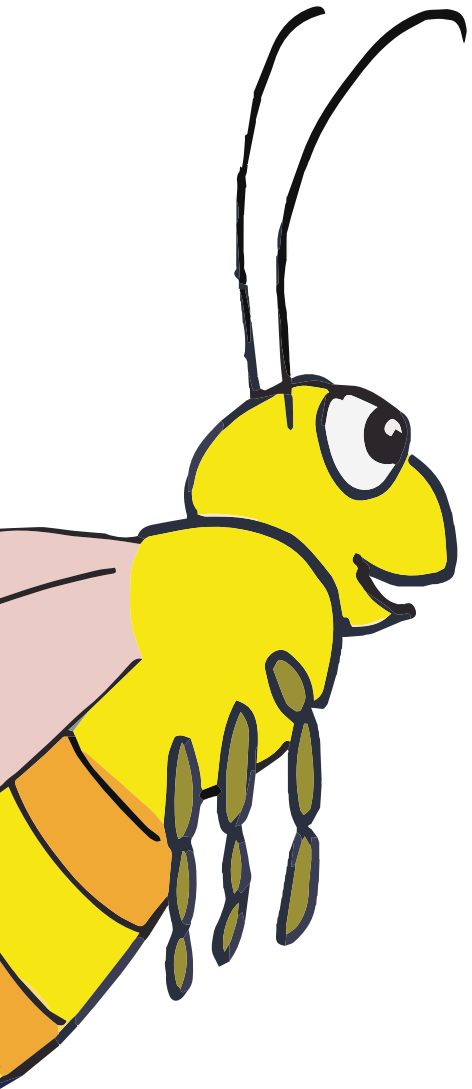
כתבה ואיירה
סיסי לוזדה-גובילארד

סיפורים על צמחים בסכנת הכחדה

אנטניטה והאירוס

השחור

תרגמה לעברית:
ימית בר-לב
יועצת לשונית:
ליאת לרנר

 cost
EUROPEAN COOPERATION
IN SCIENCE & TECHNOLOGY

